

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКОВОГО БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ

В статті обґрунтовано важливість визначення місця облікового бізнес-процесу в системі управління підприємством. Визначено особливості облікового бізнес-процесу та його основних елементів. Запропоновано показники ефективності облікового бізнес-процесу.

Ключові слова: бізнес-процес, обліковий бізнес-процес, процесно-орієнтований підхід, ефективність облікового бізнес-процесу, показники ефективності облікового бізнес-процесу.

KOSTYUK O. M.
Khmelnytsky National University**THE INDICATORS OF EFFICIENCY BUSINESS-PROCESS OF ACCOUNTING**

The importance of defining the place of business-process of accounting in the management of enterprise has been proved in the article. The features of business-process of accounting and its key elements have been identified. The indicators of efficiency business-process of accounting have been offered.

Key words: business process, accounting business process of accounting, process-oriented approach, the efficiency of business process of accounting, accounting business process indexes.

Постановка проблеми. В складних сучасних умовах діяльності вітчизняних підприємств, науковці економічного напрямку, теоретики і практики управління шукають нові методи удосконалення менеджменту. Одним з таких методів є метод процесно-орієнтованого підходу до прийняття управлінських рішень. Важливу роль у вирішенні цього завдання відіграє вирішення комплексних питань у створенні ефективної системи управління основними і допоміжними бізнес-процесами підприємства з метою підвищення конкурентоздатності його продукції або послуг.

Процесно-орієнтований підхід потребує урахування особливостей кожного бізнес-процесу, становлення їх кордонів, послідовності, власників, механізмів контролю та управління, їх результатів кожного конкретно та їх впливів на загальний результат діяльності підприємства.

Особливого підходу до визначення ролі і місця у бізнес-процесах підприємства вимагають бухгалтерські бізнес-процеси, теоретичні методи формування яких та показники ефективності бухгалтерських бізнес-процесів ще не достатньо розвинуті та вивчені.

Дослідження і публікації. Проблема переходу до процесно-орієнтованого управління компанією була предметом наукових досліджень багатьох видатних вчених-економістів. Першим хто запропонував елементи процесного підходу був А. Файоль, а найбільш ґрунтовно опрацьований та чітко виражений процесний підхід у теорії Е. Дьюмінга. Серед вітчизняних, які займаються дослідженням адаптації ідей процесного підходу та оптимізації бізнес-процесів підприємства до особливостей розвитку та конкурентного потенціалу національних економік, слід виділити таких, як О.М. Полінкевич, С.В. Тупкало, В.М. Геєць, С.А. Єрохін, В.М. Нижник, В.В. Стадник, О.М. Ястремська. Але, незважаючи на низку проведених досліджень, все ж таки залишаються дискусійними питання щодо визначення сутності бізнес-процесів підприємства та їх класифікації, і особливо недослідженими є бухгалтерські бізнес-процеси, методи оптимізації бізнес-процесів та показники їх ефективності.

Широкого дослідження отримали питання реінжинірингу бізнес-процесів, зокрема у творах Макла Робсона та Філіпа Уллаха [4], де вони пропонують виділяти основні принципи реінжинірингу бізнес-процесів, етапи якого включають залучення якомога меншої кількості працівників до реалізації бізнес-процесу, делегування клієнту виконання всієї необхідної роботи, делегування постачальникам виконання певних кроків процесу, створення множини альтернативних версій виконання складних процесів, зменшення кількості входів процесу, збереження централізації обміну інформацією при збереженні децентралізованих підрозділів.

Виклад основного матеріалу. У науковій економічній літературі снує декілька визначень бізнес-процесів. Бізнес-процес – це стійка, цілеспрямована сукупність взаємопов'язаних видів діяльності, що за певною технологією перетворює входи у виходи, які мають цінність для споживача [2, с. 17]. Дане класичне визначення бізнес-процесу визначає всі сфери діяльності підприємства та їх організаційну структуру як єдину систему, яка в результаті ефективної взаємодії її складових організацій досягає рентабельності, а споживачі – якісний продукт.

Наступне визначення бізнес-процесу більш конкретне і передбачає наявність різних бізнес-процесів на підприємстві, які у своїй взаємодії спрямовані на задоволення потреб споживачів.

Бізнес-процес – це сукупність різних видів діяльності в межах якої «на вході» використовується один або декілька ресурсів, а в результаті цієї діяльності «на виході» створюється продукт, що має цінність для споживача [3]. За визначенням Август-Вільгельма Шеєра [1], бізнес-процеси – це пов'язаний набір

повторюваних дій (функцій), які перетворюють вхідний матеріал і/або інформацію в кінцевий продукт (послугу) у відповідності з заздалегідь встановленими правилами, що дає нам уяву про бізнес-процес як систему дій, спрямованих на надання продукції вартості.

Ведення бухгалтерського обліку відноситься до допоміжних функцій в структурі бізнес-процесів підприємства, а також має значення для управління, так як правильна реєстрація господарських операцій дозволяє керівництву відслідковувати та контролювати процес виконання робіт і вчасно приймати управлінські рішення з метою зниження витрат.

Ведення бухгалтерського обліку включає наступні напрямки: ведення бухгалтерського обліку згідно з законодавством; ведення обліку для цілей оподаткування, подання податкової та статистичної звітності; ведення обліку для керівництва підприємством.

В свою чергу ці напрямки містять окремі види робіт, що проводяться як паралельно, так і наслідок один одного, перетинаються і потребують взаємоузгодженості для отримання кінцевого результату, а саме фінансової звітності. Наприклад, ведення бухгалтерського обліку включає розрахунок заробітної плати, виконання платежів, облік активів і заборгованостей, витрат і т.д., наступний напрямок вимагає обліку доходів, нарахування податків і здійснення податкових платежів; для керівництва підрозділи бухгалтерського обліку подають звіти оперативного обліку. Ці види робіт поділяються на окремі підпроцеси, для кожного з яких є свої «входи» (первинні бухгалтерські документи або господарські події) і «виходи» (інформація для формування оборотних сальдових відомостей та документів для звітності).

Схематично структуру облікового бізнес-процесу зобразимо на рис. 1.

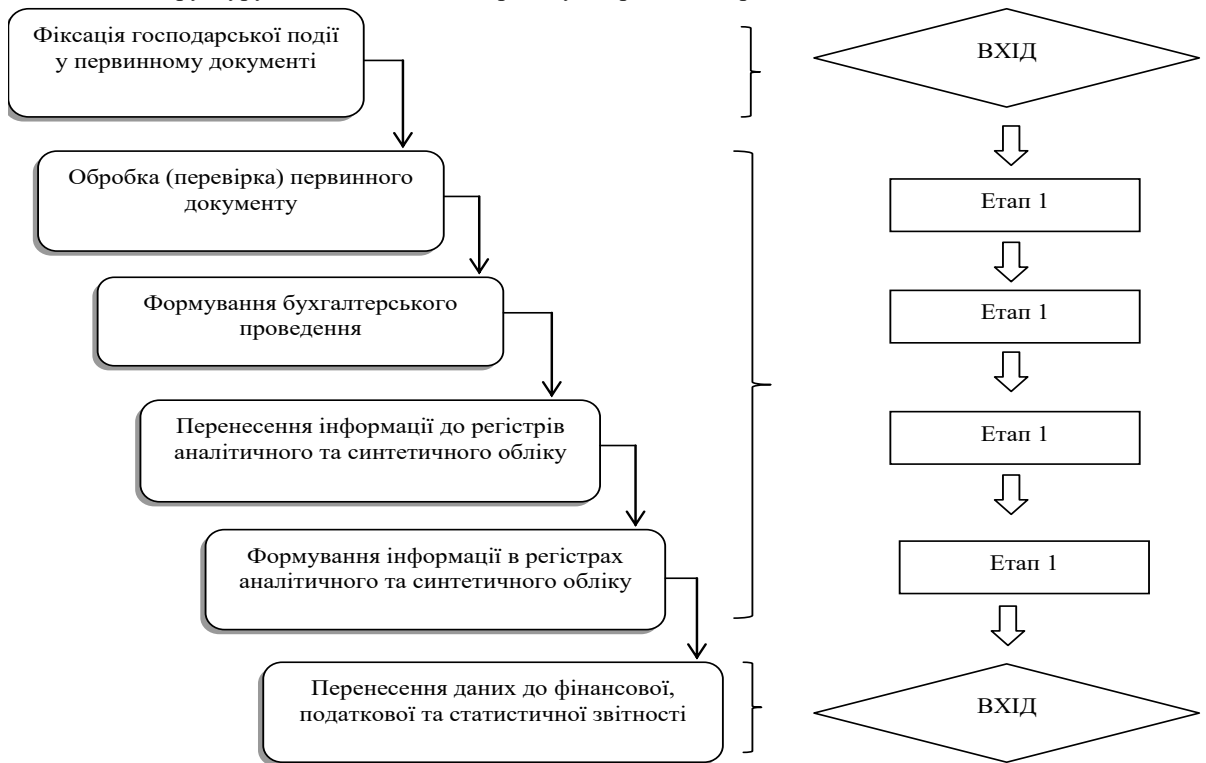

Рис. 1. Структура облікового бізнес-процесу

Модель бізнес-процесу бухгалтерського обліку має свої характерні особливості порівняно з іншими бізнес-процесами, що існують на підприємстві. Наприклад, входами для бухгалтерського бізнес-процесу можуть бути як інформація у вигляді первинного документу, так і усна інформація про господарську подію, що відбулася. Механізм регулювання етапів здійснення етапів бізнес-процесу здійснюється частково внутрішніми розпорядними актами та наказами по підприємству, а в більшій мірі законодавчими та регулятивними документами, що регламентують питання порядку ведення бухгалтерських документів, етапів формування звітності та достовірності відображення господарських операцій та їх наслідків в рамках організації бухгалтерського бізнес-процесу. Ресурси бухгалтерського бізнес-процесу включають персонал, нематеріальні активи, комп'ютерне забезпечення, різні види зв'язку.

Результати бізнес-процесу на підприємстві є метою функціонування бізнес-процесу, він має задовольняти вимоги і представляти цінність для споживача. Споживачами бухгалтерського-бізнес-процесу не виступають напряму споживачі продукції або послуг підприємства, керівництво та внутрішні підрозділи підприємства та зовнішні контролюючі органи. Тому існує проблема визначення впливу ефективної організації бухгалтерського бізнес-процесу на формування ланцюжка цінності кінцевого продукту підприємства.

Регламентация функціонування бухгалтерського бізнес-процесу визначається напрямком діяльності підприємства, його масштабами, наявністю відокремлених структурних підрозділів, ступенем автоматизації операцій. Бізнес-процес бухгалтерського обліку, порівняно з іншими процесами на підприємстві має свої особливості, що стосуються структури, етапів послідовності, входів бізнес-процесу та ресурсів, показників ефективності бізнес-процесу, виходів та результату.

На якість та ефективність роботи бухгалтерських бізнес-процесів впливають ряд факторів, які стосуються, в першу чергу, організаційна структура підприємства; організація ключових бізнес-процесів на підприємстві; розподіл інформаційних потоків; схема документообігу. Серед показників ефективності бізнес-процесів виділяють наступні показники результативності, показники вартості бізнес-процесу, показники часу бізнес-процесу, показники якості бізнес-процесу, показники фрагментації бізнес-процесу. Нами запропоновані наступні показники ефективності облікового бізнес-процесу, які враховують особливості організації, тривалості облікового бізнес-процесу, відповідальності учасників бізнес-процесу, а також вплив облікового бізнес-процесу на кінцевий результат діяльності підприємства.

$$\Phi_{\text{н}} = \frac{\sum \Phi_{\text{б}}}{\text{ч}}, \quad (7)$$

де $\Phi_{\text{б}}$ – вартість основних засобів для забезпечення роботи бухгалтерії.

3. Показники часу облікового бізнес-процесу:

- Динаміка зміни часу виконання бухгалтерських операцій в результаті удосконалення організації та умов праці працівників бухгалтерії, %:

$$\Delta T = \frac{\sum T_i - \sum T_0}{\sum T_0} \cdot 100\%, \quad (8)$$

де T_i – час, який витрачається для виконання бухгалтерських операцій після впровадження заходів удосконалення,

T_0 – попередні витрати часу.

- Відношення суми часу на виконання елементів бізнес-процесу до кількості функцій, які виконують учасники облікового бізнес-процесу, год/люд:

$$T_{\text{БП}} = \frac{\sum T_i}{\sum \Phi_{\text{б}}}. \quad (9)$$

- Динаміка часу на виконання елементів облікового бізнес-процесу до зміни часу на підготовку звітності за місяць, квартал, рік або інших термінів:

$$\tau = \frac{\Delta T}{\Delta T_{\text{зв}}}, \quad (10)$$

де $\Delta T_{\text{зв}}$ – зміна часу на підготовку звітності.

4. Показники якості облікового бізнес-процесу:

- Питома вага порушень, які виникли в обліковому процесі і були виявлені в результаті перевірок контролюючих органів в загальній кількості порушень у фінансовій та господарській діяльності підприємства, %:

$$P_{\text{пор}} = \frac{\sum P_{\text{пор}_0}}{\sum P_{\text{пор}_{\text{заг}}}} \cdot 100\%, \quad (11)$$

де $P_{\text{пор}_0}$ – сума порушень в роботі бухгалтерії,

$P_{\text{пор}_{\text{заг}}}$ – загальна кількість порушень в діяльності підприємства.

- Динаміка звернень та повторних звернень контролюючих органів, що стосуються діяльності бухгалтерії.

- Відношення суми сплачених штрафів, що були нараховані контролюючими органами в результаті виявлених помилок в обліку, до загальної суми штрафів, що сплатило підприємство в заданому періоді, %:

$$Ш = \frac{\sum Ш_0}{\sum Ш_{\text{заг}}} \cdot 100\%, \quad (12)$$

де $Ш_0$ – сума штрафів з причини роботи бухгалтерії,

$Ш_{\text{заг}}$ – загальна сума штрафів підприємства, які були сплачені за результатами перевірок.

5. Показники фрагментації облікового бізнес-процесу:

- Питома вага повторюваних функцій облікових бізнес-процесів в загальній кількості функцій, %:

$$\Phi_{\text{п}} = \frac{\sum \Phi_{\text{повт}}}{\sum \Phi_{\text{б}}} \cdot 100\%, \quad (13)$$

де $\Phi_{\text{повт}}$ – повторювальні функції в облікових операціях.

- Питома вага автоматизованих елементів бізнес-процесу в загальній кількості, %:

$$A_{\text{БП}} = \frac{\sum A_{\text{БП}_0}}{\sum \text{БП}_0} \cdot 100\%, \quad (14)$$

де $A_{\text{БП}_0}$ – автоматизовані елементів в облікових бізнес-процесах,

БП_0 – кількість елементів облікових бізнес-процесів.

- Питома вага однокових функцій, що виконуються різними учасниками бізнес-процесу, в загальній кількості функцій, %:

$$\Phi_{\text{одн}} = \frac{\sum \Phi_{\text{одн}_0}}{\sum \Phi_{\text{б}}} \cdot 100\%, \quad (15)$$

де $\Phi_{\text{одн}_0}$ – однакові функції, що виконуються різними учасниками облікового бізнес-процесу.

1. Показники результативності облікового бізнес-процесу:

- Питома вага функцій учасників облікових бізнес-процесів в загальній кількості функцій учасників бізнес-процесів на підприємстві, %:

$$\Phi_{\Pi} = \frac{\sum \Phi_o}{\sum \Phi} \cdot 100\%, \quad (1)$$

де n – кількість функцій учасників облікового процесу;

N – загальна кількість функцій бізнес-процесів на підприємстві, Φ_o – функції облікового процесу; Φ – функції бізнес-процесів на підприємстві.

- Середня кількість функцій, що їх виконують учасники облікового бізнес-процесів:

$$\bar{\Phi}_c = \frac{\sum \Phi_o}{\sum \Phi_o}, \quad (2)$$

де Φ_o – чисельність учасників облікового процесу.

- Питома вага показників, яка формується в результаті облікових процедур, у кількості усіх показників, що використовуються для розрахунку показників ділової активності та ефективності діяльності підприємства, %:

$$\Pi = \frac{\sum \Pi_o}{\sum \Pi_c} \cdot 100\%, \quad (3)$$

де Π_o – показники, які формуються в результаті облікових процедур;

Π_c – показники ділової активності та ефективності.

- Питома вага звітів, які готує бухгалтерська служба, в загальній кількості звітів підприємства у вищестоящі установи та державні установи нагляду і контролю, %:

$$З = \frac{\sum З_б}{\sum З_{заг}} \cdot 100\%, \quad (4)$$

де $З_б$ – звіти, які готує бухгалтерія,

$З_{заг}$ – загальна кількість звітів підприємства.

2. Показники вартості бізнес-процесу:

- Питома вага витрат на заробітну плату працівників бухгалтерії в загальній кількості витрат на заробітну плату адміністративного персоналу, %:

$$В_{зп} = \frac{\sum В_{зп_б}}{\sum В_{зп_{заг}}} \cdot 100\%. \quad (5)$$

де $В_{зп_б}$ – витрати на заробітну плату працівників бухгалтерії,

$В_{зп_{заг}}$ – загальні витрати на заробітну плату підприємства.

- Питома вага витрат на утримання бухгалтерії та організацію облікового процесу (витрати на комп'ютеризацію, обслуговування прикладних комп'ютерних програм, канцтовари, оренда приміщення) в загальній кількості витрат, %:

$$В_{орг} = \frac{\sum В_{орг_б}}{\sum В_{заг}} \cdot 100\%. \quad (6)$$

де $В_{орг_б}$ – витрати на утримання бухгалтерії,

$В_{заг}$ – загальні витрати підприємства.

- Фондове навантаження, а саме: середня вартість основних засобів для забезпечення організації облікового процесу, що приходить на одного працівника бухгалтерії, грн.:

Висновки. Показники ефективності облікового бізнес-процесу допомагають визначити результативність даного бізнес-процесу, виявити шляхи удосконалення організації облікової діяльності, але потребують подальшого теоретичного обґрунтування та практичної адаптації на підприємствах різних сфер та видів діяльності. За їх допомогою можна буде оцінити результати процесно-орієнтованого підходу до організації облікового бізнес-процесу та визначити напрямки його моделювання або реінжинірингу.

Література

1. Шеер Август-В. Бизнес-процессы. Основные понятия. Теория. Методы / Август-Вильгельм Шеер ; [пер. с англ. Михайлова Н.А.]. – Издание 2-е, переработанное и дополненное. – М. : Весть – МетаТехнология, 1999. – 151 с.
2. Елиферов В.Г. Бизнес-процессы: Регламентация и управление : учебник / В.Г. Елиферов, В.В. Репин – М. : ИНФРА-М, 2006. – 319 с. – (Учебники для программы МВА).
3. Хаммер М. Реінжинірінг корпорации: Манифест революции в би знесе / Майкл Хаммер, Джеймс Чампи ; пер. с англ. Ю.Е. Корнилович. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2006. – 287 с.
4. Робсон М. Практическое руководство по реінжинірінгу бизнес-процессов / М. Робсон, Ф. Уллах. – М. : Аудит, 1997. – 222 с.

Надійшла 07.11.2016; рецензент: д. е. н. Войнаренко М. П.